

ВОЛЯ

ТИЖНЕВИК

Остап Грицай.

Христос воскрес.

1. Ягве.

Притвори Соломонової святині в Єрусалимі відчинено. Найвеличавіший храм Іудеї, царський дар наймогутнішого володаря Ізраїля — жде на своїх вірних. Необоримим теремом Бога здійсмається він на верховіттях Моряг. Немає п дібного йому ні в Персів, ні в Індів, ні в Китаю, ні в Японі, ні в Гелляді, ні навіть у цих весь світ завойовуючих Римлян: єрусалимська святиня одна в світі, як один в народ Ізраїля, як єдиносвятий є Бог Юдеїв — Ягве.

Невмолимий у своїй владі, невидимий і недоступний, необчислений і незбагнений, незрівняний і всемогучий: Володар світа і людей.

Тому його єрусалимська святиня не сяє промінистою красою, лишень дивує своєю могутньою велич'ю. Все в ній дуже і могутне, незрівняне і непорушне, мов цей Іудейський Бог Ягве: її основи і високі мури, крицеві і бронзові колюмні, великий жертвенник і басейн коло нього, що його названо „крицевим морем“, — кедрові стіни і двадцять п'ять семираменних золотих свічників, та пурпурно-блакитна завіса, якою два золоті Херувими від віків Свята Святих закривають:

Непроглядна для ока заслона вгортає вартуючих Херувимів і найбільшу святість єрусалимського храму його Свята Святих. Півтемрява царює тут, коли погасне світло двадцятьпяти семираменних свічників. Бо вікна здійсмаються щойно у висоті двадцяти стій над землею.

Але хибаж не личило так цьому невидимому незбагненому Ягве?

Душа Ізраїля стає, правда, мовчазна і наче стрівожена та пригноблена велич'ю невидимого Бога, коли почуває святі сумерки єрусалимського храму. Протягом цілого земного життя дροжить вона перед всемогутнім Ягве. Бо сотворив він людину на те, щоб почитала та жертвами обожала його. І мусить людина навіть й ціною життя

берегтися перед гріхом проти Ягве та ненавидіти гріх яко найтяжчий злочин.

О — народ Ізраїля знає тай розуміє таємну мову понурих мурів і понурих сумерків великого храма в Єрусалимі.

Народ Ізраїля й сам стає у бездонних глибинах своєї віри в Ягве недоступний і невимолимий, жорстоко незворушимий та пів-темрявою відвідчних заповітів окутаний, мов його величавий храм на верхівях Моряг. Все наново відчинають йому жреці Іудеї єрусалимську святиню, а народ Ізраїля потапає в його пів-темряві і надихується тут віковим столітнім духом даних Богом заповітів:

— Так велів Ягве!

Його волю треба почитати, як святощі, а хто її не чинить, той є злочинець, і треба і слід того злочинника ненавидіти і обминати, як заразу, а коли його гріх надто великий, — убити камінням його, як хижого звіря.

Так навчають в єрусалимським соборі найсвятіші жреці книжники. І слухає їх повний тривожного мовчання народ Іудеї і ті, що приходять із Самарії, і діти Ізраїля з Петрії, і слухає їх Галилеї народ. А найглибше між цими Галилеянами слухає один, що приходить в Єрусалим з Назарету, а приходить все з матір'ю своєю. Він чує жреців і книжників, фарисеїв і садукеев, ессеїв і учителів, слухає їх слова і бачить їх діла, іде між люд і чує, що каже люд, і заходить в храм і молиться там на самоті, та повен задуми вертає в Назарет.

Він розбирає відвічні заповіді і слова жреців, і думає і помишляє про них, але не почуває в собі жадної тривоги перед Ягве, лишень відчуває одно:

— Тугу за Богом, що прощає.

І обдумує він слова жреців про ненависть до упавших і грішників, але не почуває в собі жадної погорди, жадної до них ненависти, лишень відчуває одно:

— Милосердя.

І думає він про Іудею і край Галилеї, про Тир і Сідон, і про землі, що поза Сідоном і ген поза Дамаском, та не почуває він у душі своїй ворожнечі до тих людей, яких Іудеї зовуть гордовито поганями, а відчуває він лишень одно:

— Любов.

А коли син Назарета, думами безконечними голублений, великою тугою Бога захоплений, теплом милосердя і жаром любови надиханий, ступає самотний тихими левадами долини Кідрон, ходить стежками зеленого Гіммон'а понад озеро Сільое у лагідних тінях пальм і кипарисів, міртів і оливок, смоковиць і олеандрових дерев, та повен святого смутку дивиться на мріючий на обрії Єрусалим, — то два золоті Херувими у темнім соборі відкидають блакитно-пурпурну завісу геть аж під кедрове склепіння, і відвигають Свята Святих високо по над храм і по над три найвищі верхівя Оливної гори і линуть над цілою Іудеєю і співають вперве:

— Христос воскрес!

2. Син Божий.

Херувими неба тішилися, бо Ягве, єдиносвятий бог Іудеїв, не вщаслилював тих, що служили йому.

Ні Ягве не вщаслилював людей, ні боги, яких почитали ті, що не поклонялися богові Ізраїля.

Ні Ваал, ні Астарте, ні Камош Моабітів, ні Аммонітів Мільком, ні Зухот-Бенот Вавилону, ні Нергаль Кути, ні Азіма краю Гамат, ні Нібегас в Ава, ні той жорстокий бог огня Адрамелех, якому люді Зефгарфайм'у над Айфратом приносив в жертву малих дітей: жаден з цих богів не думав не помишляв над тим, аби людина не трівожилась, а лишень була щаслива радістю в душі своїй. Ці боги правили народами тільки на те, щоб приймати великі жертви, і знали тільки гніватися та карати людей, як що смертні не чинили по волі богів.

І була в світі велика темрява, від сходу до заходу, і від півночі до полудня. Темрява була в світі і велике очидання було, бо де тільки люде жили на землі, там душі чекали визволення від тривоги, повіривши словам патріархів і пророків, Якова і Даніїла, Валаама і мудреців Риму. І у святих сибільських книгах Александрії написано було, що прийде могутній Володар, який принесе мир людським душам, та що навіть блеск богині Астреї, тої зашитниці поганської Правди, погасне на віки.

Весь світ довгими століттями ждав на нього.

Тільки іудейські жреці і вчителі, садукеї та фарисеї, есеї та поклонники і слуги єдиносвятого Ягве та його храму в Єрусалимі — не ждали на нього, на того Могутнього, Володаря доброго. Вони поклонялися тільки своїому богові у холодних сумерках його святині і навчали люд, що треба трівожитися силою Ягве і, боячися гріха проти нього, ненавидіти всіх, що не служать йому, і голосити день і ніч:

— Адонай, Адонай!

Але згодом стало діятися щось таке нечуване, чого не бачили ще покоління Ізраїля: ні за Якова, ні за Даніїла, ні за Йосифа, ні за Єруббала, ні за Давида, ні за всемудрого Соломона: той Назарянин, убогий син бідної Марії, став провіщати прилюдно, що він Син Божий.

Він повстав проти жреців і фарисеїв, старців і садукеїв, і казав, що він післаний небом прощати людям гріхи і вщаслилювати душі їх.

Вчив цей Назарянин і проповідував, що не треба відвічному Богові ні жертв, ні храмів, ні жреців, ні фарисеїв, ні людської тривоги, ні рабського почитання, а треба Богові одного:

— Щасливих святою радістю людських душ.

— Не Бога треба було вщаслилювати, а людей — провіщав Назарянин. І перш за все немічних і бездольних, самотних і бідних, нещасливих судьбою і всіми покинутих, і треба — проголошував голосом великим син Галилеї — ратувати грішників і злочинців; треба

служити їм і вщаслювати святою радістю бідні душі їх, — бо Милосердя, це найвищий заповіт єсть: ...

— Не погорда — а милосердя...

— Не тривога — а спокій...

— Не темрява — а свята радість!

— Бо богом всепрощаючої любови є відвічний Бог, навчав Сина Божий.

А нарід Іудеї і Самарії, Галилеї і Петреї слухав його та йшов за ним, ішов через міста і села, полями і левадами, над озера і моря, і днював і ночував з ним, і зносив до нього недужих і калік, і всіх покинутих і нещасних — і слухали його повні святої туги жінки, і горнулися до нього діти і немовлята; а він приймав їх всіх, і не гордував ніким, і вздоровлював і вщаслиблював всіх, і насичував п'яти хлібами тисячі людей, і воскресав мертвих, — і визволював, де тільки ступив.

Не було такого грішника, ні грішниці такої не було, розпуки яких не всмирилоб цілюще слово його. Ні не було людини такої, ні сотворіння, над немічу яких він не змилосердивсяби. Ради одного заблуділого ягнятка стадо ціле покидав, і ноги свої тернами кровавив, а про лелі на полі говорив, що краса їх рівна красі царських Соломонових риз.

Могутня була душа цього сина неба своїм визволюючим тихомир'ям мов погідне плесо Генесаретського озера, коли на сході сонце стає золотити тихі верхи Оливної гори та будить троянди Кідрона зі сну.

А хто слухав його та йшов за ним, тих звав він братами і сестрами своїми, і за них він покинув братів своїх і Матір свою.

І чули про те і бачили горді жреці таємногрізного Ягве, а з ними бачили вщасливлення убогих і немічних, жінок і дітей, грішників і злочинців все мудрі фарисеї та садукеї, усі книжники та вчителі Іудеї, і почали вони темними громадами шептати та радити в пів-сумерках опустілого храму і стали люто ненавидіти Сина Божого, так як злющі сови і пугачі ненавидять божий промінистий день.

І задумали жреці і фарисеї — принести Сина Божого своєму Ягве в жертву.

Але ще заки злочинні їх руки діткнулися шат його, усі трави і квіти на Кідроновій і Гімонновій дочині, усі кипариси і мірти, олівки і смокви на Оливній горі, і на горі Тавор, усі хвилі на озері Генесарет і всі срібні облаки на синьому небу Іудеї — всі вони прогомніли тихо і радісно:

— Христос воскрес!

3. Христос.

Жреці день і ніч стежили.

Вони надихувалися освяченою пів-темінню понурого храма на вершинах Моряг, палили на жертвеннику великі жертви та голосними мольбами благали свого Ягве благословення, а коли Ягве просві-

тив їх душі блискавкою своєї волі, — гадали та радили, як найшвидче пролляти кров Назарянина на жертівнику Ягве.

Його крові треба їм було за те, що він не велів побивати камінням грішників, та забороняв палити дітей на жертівнику Адрамелеха, не велів лишати без помочи прокажених та знущатися з немічних, і не велів Назарянин покидати заблудшого ягняти.

І винували його за те, що він не став ні жрецем Ягве, ні фарисеем, ні садукеем, ні есеєм, — тільки казав, що він Син Божий.

І сказали ще про нього, що він не вдовольнявся величчю ерусалимського храму ні могутністю Ягве і жреців та фарисеїв. тільки чекав у гордості духа свого Божого царства, а в тому царстві мав правити такий Бог, що одному грішникові радувався більше, ніж цілому гуртові жреців і фарисеїв, садукеев та есеїв.

І ще обвинувачували його за те, що він не любив сумерків іудейської святині, тільки блукав з грішниками по долинах і левадах, по горах і верховіттях, — по озерах і морях, а дикі польові лелії смів рівняти з царськими шатами всемоудрого Соломона.

Все те казали вони перед цілим світом, благаючи Понтійського Пилата, який тоді в Іудеї заступав всемогучого Ягве і Адрамелеха, о поміч.

І Пилат їх послушав, хоч жаль йому було польових лелій і загубленого ягняти:

Сина Божого віддано в руки жреців і воїнів, — і заридали усі долини і левади, усі поля і всі верховіття, усі гори і озера, і море заридало і небо, тільки фарисеї не ридали, ні книжники не ридали, а збігалися глядіти на муку Христа і були всі тоді як други і браття.

І бичували вони Христа і глумилися з нього, плювали на його лице і люто радувалися, як смертельна втома находила на нього, але найбільшою радістю стали шаліти їх душі, як вони між двома розбійниками Сина Божого на Хресті розпiali. Земля тоді з тяжкого болю дрігнулася, і небо з безмежного смутку захмарилося, тільки Ягве і Адрамелех, Синедріон і Жреці, Фаризеї та Садукееї радувалися і були щасливі.

Так вони раділи три дні.

Але третього дня після смерти Христа — Ягве у пільмі святині затремтів.

Де тільки світило сонце і синіло небо, де простягалася земля і росли дерева, плило усюди:

— Христос воскрес!

Де лишень мешкали бідні і немічні, хорі і покинені, де були діти і жінки, і працюючі мужі, там гомоніло скрізь:

— Христос воскрес!

Де тільки були люде, які не любили сумерків темної святині і холодною мовчанню жреців, де жили ті, що тужили за милосердям і любовно, за Богом і царством його, там радісно лунав клич:

— Христос воскрес!